

РЕЦЕНЗИЯ

на проф.д-р Александър Асенов Воденичаров
научна специалност - Административно право и административен.
процес

за конкурса за заемане на академична длъжност „доцент”
в професионално направление 3.6 Право, научно специалност
Административно право и административен процес,

единствен кандидат - д-р Олга Бориславова Борисова,

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на документи, постъпили по конкурс, обявен от ВСУ „Черноризец Храбър” (ДВ, бр.95 от 16.11.2018г.) и на интернет-страницата на университета за нуждите на катедра „Правни науки” към Юридически факултет. Представените по конкурса документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Инструкция №6 към Наредба №3 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър”. Процедурата по конкурса е коректно спазена.

1. Общо представяне на получените материали

За участие в обявения конкурс е подал документи единствения кандидат: - д-р Олга Бориславова Борисова –хоноруван преподавател във ВСУ „Черноризец Храбър”.

За участие в конкурса кандидатът д-р Олга Бориславова Борисова е представила списък от общо 13 заглавия, в т.ч. девет публикации в български и чуждестранни научни издания и научни форуми (три от които на английски език), три студии и една монография. Приемат се за рецензиране 13 научни труда, които са извън дисертацията. Представен е и документ (във вид на

служебна бележка) от издателството на ВСУ „Черноризец Храбър” за две от изданията, които са под печат към 08.01.2019г.

2. Данни за кандидата

Д-р Олга Борисова е завършила образователно-квалификационна степен магистър по специалност „Право” през 2009г. и на следващата година, след успешно положен изпит е придобила юридическа правоспособност. През 2010г. е назначена за юрисконсулт в предприятие свързано с ядрената енергетика, като заема тази длъжност до настоящия момент.

През 2013-2014г. Олга Борисова е специализирала в областта на международните икономически отношения в СА „Д.А.Ценов”, гр.Свищов.

В периода 2013 -2016г. е докторант на самостоятелна подготовка във ВСУ „Черноризец Храбър” по научна специалност -Административно право и административен процес и след успешна защита на дисертационен труд на тема: „Усъвършенстване на правната уредба при управление на радиоактивните отпадъци в Република България”..

От 20.08.2016г. до настоящия момент кандидатът е хоноруван преподавател във ВСУ „Черноризец Храбър” и води занятия по учебните дисциплини: „Административно право и процес”, „Правна защита при бедствия, аварии и катастрофи”, „Правни основи на защитата на населението и територията на страната”, и др.

Олга Борисова отговаря на условията на **чл.24, ал.1 и ал.2 от ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „доцент”**: има придобита образователната и научна степен „доктор”, която отговаря на специалността на обявения конкурс и повече от две години е хоноруван преподавател във ВСУ „Черноризец Храбър”. Тя има голям практически опит (над осем години юридически стаж) в областта на ядреното право.

От 2012г. д-р Борисова активно участва в редица национални и международни конференции в сферата на използване на ядрената енергия, а от 2013г. е член на Международната асоциация по ядрено право.

В съответствие с изискванията на чл.54, ал.1 от Правилника за прилагането на ЗРАСРБ, кандидатът е представил справка за изпълнение на минималните национални изисквания и на изискванията по чл. 1а, ал. 2, както и справка за оригиналните научни приноси, към които се прилагат съответните доказателства.

Горепосоченото е **основание за участие на кандидата в конкурса и за оценка на научните му приноси.**

3. Обща характеристика и оценка на научната продукция на кандидата

Във връзка с участието си в конкурса д-р Олга Борисова е представила списък на научните публикации, който включва общо 13 публикации, от които 3 са на английски език.

В списъка са посочени научните трудове след защитата на докторската дисертация.

Те са: една монография: „Правно регулиране на риска в ядрената енергетика”, три студия: „Използването на ядрената енергия за мирни цели, като обект на правно регулиране”, „Международни задължаващи инструменти със световен обхват за превенция на ядрения риск, намеса в случай на авария и отговорност за ядрена вреда” и „Система за надзор и контрол при използване на ядрени материали, радиоактивни вещества и други ИЙЛ в България и мерки за сигурност в съответствие със законодателството на Евратом”, както и девет статии: „Проблеми на сигурността при използването на ядрената енергия според българското законодателство”, “Правна уредба на международните гаранции по договора за неразпространение на ядреното оръжие и превенцията на риска за отклоняване на ядрен материал”, „Възможности на европейската интеграция и сътрудничество при правното регулиране на рисковете свързани с използване на ядрената енергия”, “Нормотворческата практика на Международната агенция за атомна енергия при осигуряването на безопасност и сигурност в ядрената енергетика”, “Selected issues concerning the administrative and territorial structure of Bulgaria”, “Промените в средата за сигурност след аварията в Чернобил и

Фукушима и тяхното отражение в ядреното законодателство”, “Нови изисквания относно използването на единен европейски документ за обществени поръчки” „Legal aspects of the regime of civil liability for nuclear damage in Bulgaria”, и „Legal regulation of risk in the use of nuclear energy in Bulgaria”.

Научноизследователската дейност на д-р Борисова е свързана с различните компоненти на административната доктрина и практика, като най-задълбочени са изследванията на кандидата базирани на богат личен опит, широк емпиричен материал и обстоен сравнителен анализ в административноправната материя на ядреното право. Те са изцяло относими с конкурсната област и отговарят на научната специалност, по която е обявен конкурсът. Представеният набор от публикувани научни трудове дава достатъчно основание за участие на кандидата в конкурса и за оценка на научните му приноси.

4. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

За периода от 20.08.2016г. до настоящия момент кандидатът, в качеството му на хоноруван преподавател подготвя и провежда лекции и изпити на студенти от специалности в катедра „Сигурност и безопасност” на ВСУ, както следва:

Въведени 6 нови лекционни курса (в т.ч. изнасяне лекции на чужд език):

- Разработена е учебна програма по дисциплината: „Правна защита при бедствия, аварии и катастрофи” (утвърдена на катедрен съвет на катедра „Сигурност и безопасност”, ВСУ през 2016г.), лекционни занятия и проведени изпити със студенти по специалността „Защита на националната сигурност –Защита от бедствия и аварии»” през учебната 2016/2017г. ;
- Разработени са методически материали, проведени лекционни занятия и изпити по дисциплината: „Административно

право и процес” – със студенти по специалностите „Защита на националната сигурност”, Поток М, задочно обучение и „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред”, Поток М, задочно обучение през 2017/2018г.;

- Лекционни занятия и изпити по дисциплината: „Административно право и процес” – със студенти по специалностите „Защита на националната сигурност”, Поток М, задочно обучение и „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред”, Поток М, задочно обучение през летен семестър на учебната 2018/2019г.

- Лекционни занятия на английски език по дисциплината: „Административно право и процес” – с чуждестранни студенти, специалност «Международно право и сигурност», ВСУ през 2018г.;

- Разработени са методически материали и проведени лекционни занятия по дисциплината: „Правни основи на защитата на населението и територията на страната” – със студенти от магистърска програма «Интелигентни системи за сигурност», ВСУ през 2018/2019г.;

- Разработени са методически материали за лекционни занятия по дисциплината: „Основи на административно право и процес” – със студенти I курс, по специалността „Защита на националната сигурност – Организация и управление на националната сигурност”, задочно обучение и планирани лекционни занятия за летен семестър на учебната 2018/ 2019г.;

Рецензирани са курсови работи на чужд език: Изготвени рецензии на курсови работи по дисциплината: „Административно право и процес” (общо 2 броя на английски език).

Особено ценен е опитът на кандидатката при провеждане на лекционните занятия на английски език по дисциплината „Административно

право и процес” с чуждестранни студенти, специалност „Международно право и сигурност” във ВСУ.

Определено смятам, че чуждоезиковата специализация на кандидата разкрива **сериозен потенциал за развитие на академичната ѝ кариера** при лекционните занятия на чужд език във ВСУ.

5. Научни и научно-приложни приноси на кандидата

Представената от кандидата справка за научните приноси на трудовете е коректна и отразява значимите резултати от научните изследвания и публикации. Както е отбелязано, научните приноси са основно в областта на ядреното законодателство, където липсва цялостно теоретично разработване на проблематиката за правно регулиране на риска в ядрената енергетика. В тази връзка представените трудове се отнасят до неизследвани или слабо изследвани проблеми на административното право при използването на ядрената енергия и имат съществен принос за обогатяване на научното знание в тази област. Научно–приложните приноси се изразяват в това, че анализът на правната регламентация при използване на ядрената енергия очертава кръг от проблеми от административноправен характер и **предложените решения имат практически аспект** продиктуван от дългогодишния опит на автора като член на Международната асоциация по ядрено право и работата, като юрисконсулт в предприятие от ядрената индустрия.

Безспорно, **най-съществено научно постижение** сред представените трудове представлява монографията: „Правно регулиране на риска в ядрената енергетика”. В представената за разглеждане монография за първи път у нас се изследва правният режим на ядрената енергетика от гледна точка на системата за управление на риска. Поставя се специален акцент върху изследване по систематичен начин на възможните рискове присъщи за дейността и тяхното регулиране от позициите на защита на националните интереси и общите цели на Европейската общност за атомна енергия (Евратом).

Значението на монографичния труд се обуславя от неговия специфичен обект на изследване - използването на ядрената енергия, в

българската енергетика, представена като модел с висока структурна сложност и технологични процеси с максимален риск за живота и здравето на хората, а в административната доктрина и практика липсва цялостно теоретично разработване на проблематиката и по-конкретно правното регулиране на риска в тази сфера, като форма на защита на обществения интерес.

Въпреки безспорните предимства и ползи при използването на ядрената енергия, инцидентите в Чернобил през 1986г. и Фукушима през 2011г. налагат необходимостта критично да се анализират редица теоретически и практически въпроси пред европейското законодателство за свеждане на риска до минимум, осигуряване на най-високи равнища на ядрена безопасност и преоценка на съществуващата правна и регулаторна рамка.

Актуалният характер на избраната от автора тема е безспорен.

Той се определя, както от необходимостта задълбочено да се изследват системата от правни принципи и норми, нормотворчески, правоприлагачи и правоохранителни органи и използваните от тях правни средства и способности за регулиране на риска в ядрената енергетика по начин, който да гарантира пред обществото, че дейността се извършва по безопасен и сигурен начин, така и от практическите аспекти на реализация на правната рамка на ЕС за безопасно използване на ядрената енергия, чрез транспониране на общностното право в областта Евратом.

Този характер на темата предопределя и специфичната структура на изложението, в която съобразно определената цел задачите на изследването се свеждат до:

- = анализ на теоритико-приложните аспекти на риска в ядрената енергетика според българското законодателство,
- = изследване на международната правна рамка за регулиране на риска при използване на ядрената енергия, нормотворческата практика на МААЕ, правната и регулаторна рамка на Европейския съюз,
- = установяване на практическата приложимост на международните инструменти за регулиране на риска в

българското ядрено законодателство и възможностите за усъвършенстване на нормативната уредба, като се предложат конкретни модели и препоръки.

Изложението е структурирано в увод, три глави, заключение и приложение. В увода аргументирано са изложени акцентите – предмет на научно търсене. Посочено е, че целта на монографията включва идентифициране на съществуващите несъответствия, по отношение осигуряване защитеност на човека и околната среда от вредното въздействие на йонизиращото лъчение и осигуряване надеждност на техническите системи в ядрената енергетика, както и формулиране *de lege ferenda* на предложения за тяхното отстраняване. Заявен е изследователски интерес свързан с търсене на решения на практически проблеми и възможности за усъвършенстване на нормативната уредба за регулиране на риска в ядрената енергетика.

В глава първа са представени теоретико-приложните аспекти на риска в ядрената енергетика, според българското законодателство. В основата на изследването е концепцията за проблемите при използването ядрената енергия и необходимостта ядрените дейности да се извършват по безопасен и сигурен начин и едновременно с това да се облекчат административните процедури и административната тежест за лицата, които осъществяват дейности по използване на източници на йонизиращи лъчения. Съвсем обосновано авторът достига до извода, че ядреният сектор има изразено консервативно отношение към поемането на рискове присъщи за технологичния процес, поради дългосрочния и трансграничен характер на последствията от ядрен инцидент. Приемането на рискова експозиция е само до ниво, което се счита за приемливо с оглед стратегическите цели на отрасъла. Нивото на остатъчен риск се постига след прилагане на мерки за радиационна защита определени във вътрешните правила, инструкции и административни процедури на лицензианта. Отчетено е обстоятелството, че при правоотношенията възникващи в областта на използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения е налице засилено държавно въздействие. Обичайно тези отношения са от особена важност за обществото и представляват висока степен на опасност за човешкото здраве и

екосистемите както в национален, така и в трансграничен контекст. По тази причина според автора използването на ядрената енергия е обект на засилен регулаторен режим и постоянен контрол от страна на компетентните държавни институции.

В тази връзка в третия параграф е отделено специално внимание на нормативна основа за регулиране на риска при използването на ядрената енергия в България. Направено е обобщаване и класифициране на източниците на правната уредба на национални и международни, а националните са групирани според йерархията на актовете. Изложени са специфики на нормативната уредба на риска при използването на ядрената енергия в българското законодателство, като акцентът е поставен върху това, че ядреното законодателство се отличава с динамичност и непрекъснато осъвременяване в съответствие с развитието на международните стандарти, европейското и националното законодателство в тази област. Това обстоятелство понякога затруднява изследването на националното ядрено законодателство и води до несъответствия и противоречия между различните по йерархия нормативни актове. Правните норми относно използване на ядрената енергия са технически детайлизирани, с много тежки и дълги текстове. Развитието на технологията налага честата им промяна, изменение и допълване. Изложено е виждането на автора, че позитивната роля на правото в такива случаи е да предложи социално приемливи инструменти, които да превърнат техническите правила в юридически задължителни норми. В тази връзка е очертана възможността подробната техническа регламентация да бъде извършена във вътрешните документи, а подзаконовите актове, като наредби и правилници, да определят главно общите цели на безопасността.

Във втора глава на задълбочен анализ е подложена международната правна рамка за регулиране на риска при използването на ядрената енергия. Направен е преглед на международното сътрудничество, като правен подход за безопасно използване на ядрената енергия, международните задължаващи инструменти със световен обхват за превенция на ядрения риск, намеса в случай на авария и отговорност за ядрена вреда. Представена е правната и регулаторна рамка на ЕС за безопасно използване на ядрената енергия. Безспорно

достойнство на разработката на д-р Борисова е изведената връзка между издаваните от МААЕ стандарти по безопасност и третирането на риска в националното законодателство.

В резултат на аргументирания анализ се достига до верния извод, че систематизацията на правните норми на МААЕ е отправна точка в теоретическата постановка за тяхното успешно прилагане в националното право с цел - безопасното и сигурно използване на ядрената енергия.

Сериозен приносен характер се съдържа в глава трета на монографията. Тя е посветена на практическата приложимост на международните инструменти за риска в българското ядрено законодателство. Задълбочено са анализирани предпоставки от административноправния режим при използването на ядрената енергия в България, които налагат прилагане на нормативните изисквания на МААЕ и разпоредбите на международното ядрено право.

Значим принос представлява предложението, за солидарна отговорност, в случаите, когато инсталациите разположени на една и съща площадка, са с различни експлоатиращи и делът на всеки експлоатиращ не може обосновано да се разграничи. В тази връзка е направено предложение *de lege ferenda* нормата на чл. 129 на ЗБИЯЕ да бъде изменена и допълнена, като се създаде нова ал.3, която да регулира изрично правото лицата експлоатиращи ядрени съоръжения разположени на една ядрена площадка да могат съвместно да осигурят стойността на покритието за отговорност за ядрена вреда от страна на държавата срещу заплащане на съответна такса. Заслужават внимание и препоръките в изследването по отношение гражданската отговорност при ядрен транспорт. Те са свързани с предоставяне на застраховка за ядрена отговорност на трети лица по време на транспортиране и по-конкретно поемане на отговорността от транспортни компании при споразумение със съответния оператор.

Доброто познаване на теорията и практиката на изследваните въпроси от ядреното законодателство, участието в международни и национални научно-практически конференции дават основание на автора освен задълбочени

теоретически обобщения по въпроси, които досега не са били предмет на цялостен научен анализ и оценка да направи конкретни предложения de lege ferenda за усъвършенстване на българското ядрено законодателство и правната регулация на риска в ядрената енергетика. Видно е доброто познаване на нормативната уредба от автора. Добрата му теоритична подготовка е дала възможност при разглеждането на отделните правни актове да се изтъкнат техните предимства и недостатъци, да изрази критика към някои разпоредби и да подкрепи тезите си с ясни правни и обосновани аргументи. Коректно се излагат различни научни тези в областта на административното и международно право, а научната полемика се води с уважение към различните становища.

Анализирайки представения труд, с оглед на неговото предметно съдържание, структурен обхват и логическа последователност, може да се направи заключението, че той **представява цялостно и систематическо изследване на правното регулиране на риска в ядрената енергетика.**

Освен в монографията ценни научни приноси се съдържат и в другите представени за рецензиране трудове. Като достойнство на научните публикации на кандидата може да се посочи и фактът, че по изследваните въпроси са анализирани и популяризирани практики в други европейски страни, което показва траен и поддържан интерес в тази област.

Друга сфера на **задълбочени теоретически обобщения извън** сферата на ядреното законодателство се съдържат в научната продукция посветена на процедурите и изискванията свързани със създаването и промените в административно-териториалните и териториални единици в Република България. Разгледани са и са анализирани интересни казуси от съдебната практика. Установена е липса на процедура за преобразуване на град в село с оглед настъпването на определени демографски и социални предпоставки. Очертан е кръг от проблеми от административноправен характер и се обосновава необходимостта от нов модел на организация в административно-териториалните и териториални единици.

Съществен принос представляват и препоръките в резултат на изследването на въпроса за приоритетно използване на електронни средства за

комуникация в рамките на ЕС и по-конкретно задължително прилагане в електронен вид на единен европейски документ за обществени поръчки (ЕЕДОП).

Представените научни публикации и цялото творчество на кандидата го определят, като изследовател, който в научната си продукция изследва съществени актуални въпроси на административното право, а теоретичните изводи, които се извеждат, могат да намерят практическо приложение.

Свидетелство за **значимостта на научните приноси** на д-р Олга Борисова е също броят цитирания и рецензии от други автори на нейни научни трудове, които далеч надхвърлят минималните национални изисквания за академична длъжност «доцент» в професионално направление «Право».

От приложената справка за цитирания и рецензии става ясно, че кандидатът е цитиран 5 пъти в различни научни разработки (една от които е в чужбина, в колективна монография на английски език) и 10 са рецензиите към студии на автора. Рецензиите са публикувани в реферирани списания от Националния референтен списък на НАЦИД, като са посочени уеб-адрес (линк) за тях. Безспорен факт е, че научната продукция на кандидата е разпознаваема и се ползва с авторитет и признание в научната общност.

6. Оценка на личния принос на кандидата

Видно от приложената справка за дейността по показатели и критерии, д-р Борисова е взела участие с доклади на четири научни конференции, като една от тях е с международно участие.

Висока оценка заслужават също научните ѝ публикации в международни издания. Две от статиите на д-р Борисова на английски език са публикувани в специализирано научно списание с редколегия в чужбина - Administrative and Criminal Justice, Baltic International Academy, Latvia, Riga, ISSN 1407-2971.

Професионалните ѝ качества на изследовател и специалист по ядрено право вече са доказани. Разпознаваема е от научните среди, както в национален мащаб, така и в европейски, като член на Международната

асоциация по ядрено право. Владеенето свободно на английски, френски и испански език и дава възможност не само да следи актуални въпроси, свързани с развитието на административното право, но и да създава ползотворни контакти зад граница.

Д-р Олга Борисова е с висок статус на социализация в научните изследвания и професионалист в сферата на интересуващите я знания и познания, доказателство за което са представените от нея дипломи и сертификати.

7. Бележки и препоръки

След като се запознах обстойно с научната продукция, предоставена ми от д-р Борисова за заемане на академична длъжност „доцент” си позволявам да направя няколко препоръки:

- да продължи научните си търсения към неизследвани или слабо изследвани проблеми на административното право при използването на ядрената енергия;

- въз основа на лекционните материали да подготви и издаде учебник или помагало за нуждите на студентите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След запознаване с предоставите в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и научни приноси, преподавателската, научноизследователската и научноприложната дейност на кандидата давам своята **положителна оценка** и препоръчвам на Научното жури да предложи на Научния съвет при ВСУ „Черноризец Храбър” да **предложи на Факултетния съвет д-р Олга Бориславова Борисова да заеме академичната длъжност „доцент” в професионално направление Право (Административно право и административен процес).**

19 март 2019 т.

Рецензент:

(проф. д-р Ал.Воденичаров)